

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

Küresel Koşullarda Ekonomik Değerlendirme

Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği (TGSD)

Burhan Göklemmez
Başkan Yardımcısı

11 Mayıs 2009
İstanbul

Değerli Konuklar,

Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği tarafından düzenlenen “Moda, Tekstil ve Hazır Giyim Konferansı ve Sergisi”nde, iş dünyasının önde gelen temsilcileri ve değerli akademisyenler ile birlikte olmaktan büyük memnuniyet duymaktayım.

Değerli Konuklar,

1996 yılı başından itibaren, Gümrük Birliği'ne geçiş ile birlikte Türkiye'de hem şirketler kesiminde hem de makroekonomik düzeyde önemli değişimler yaşanmıştır. Gümrük Birliği ile Türk sanayisi dış rekabete artan ölçüde açılmış, çeşitli sektörlerde verimlilik, markalaşma ve etkin pazarlama stratejileri sayesinde firmalarımızın uluslararası rekabet gücü artmıştır. Türk sanayii, Gümrük Birliği Anlaşması'nın sağladığı avantajları kullanarak Avrupa pazarlarında kalıcı bir yer edinmiştir. Bu yapısal dönüşüm süreci içerisinde, hazır giyim sektöründe geleneksel üretim yöntemleri, yerini daha modern ve esnek üretim sistemlerine bırakmış, tasarım ve koleksiyon kapasiteleri iyileştirilmiş, sektörde faaliyet gösteren bir çok firma daha kaliteli, nitelikli ve markalı ürünlere yönelmiştir.

Bununla birlikte, küreselleşmenin doğal bir sonucu olarak ülkelerin birbirlerine uyguladıkları tarife ve engelleri kaldırması, özellikle emek yoğun bir sektör olan tekstil ve hazır giyim piyasasında rekabetin daha da artmasına neden olmuştur. Özellikle Çin'in 11 Aralık 2001 tarihinde Dünya Ticaret Örgütü'ne (DTÖ) üyeliği ile, sektörde ciddi bir rekabet ortamı ortaya çıkmıştır. Küreselleşme ile birlikte sektörde üretim marjları gerilerken perakende marjları hızla artmaktadır. Ürünlerin vitrinde kalma süresinin gerilemesi, farklı ve hızla değişen ürün çeşitlerine talebi

artırmıştır. Sezon siparişlerinin bir çok firma arasında dağıtılması, alıcıların ürün tedarikinde daha sık ve daha küçük miktarlı siparişlere yönelmesine neden olmaktadır.

Bu gelişmeler, işletmelerde işgücü niteliği, tasarım ve araştırma-geliştirme gibi alanlarda rekabet gücünü artıracak iyileştirmeleri zorunlu kılmaktadır. Uluslararası pazarlarda Çin başta olmak üzere rakip ülkelerin artan baskısı ile karşı karşıya kalan Türkiye'nin rekabet gücünü, düşük işgücü maliyetlerinde aramaması büyük önem taşımaktadır. Nitekim sektörde faaliyet gösteren bir çok firmanın yeniden yapılanarak, kendi özgün tasarımları ve koleksiyonlarını üretmeye başladıkları, daha kaliteli, nitelikli ve pahalı ürünlere yöneldikleri ve markalaşma çalışmalarına hız verdikleri görülmektedir. Aynı zamanda bir çok işletmenin giderek artan ölçüde "küresel tedarik" zincirleri içinde yer aldıkları, aktif pazarlamaya ağırlık vererek yurtdışı mağazacılık faaliyetlerini genişlettikleri gözlenmektedir.

Hızla artan uluslararası rekabet içinde Türk hazır giyim sektörü, özellikle Avrupa Birliği pazarlarındaki payını büyük ölçüde korumayı başarmıştır. Bu dönemde sektörünün ihracat performansının yüksek seviyesini koruması, 1996'da 8,6 milyar ABD doları olan ihracatın 2001 yılında 10 milyar, 2008 yılında 23 milyar ABD dolarına çıkması sevindirici bir gelişmedir.

Değerli Konuklar,

2007 yılının ikinci yarısında ortaya çıkan küresel kriz tüm dünya ekonomilerini olumsuz yönde etkilemektedir. Dünya ekonomilerinde büyüme oranları sert bir şekilde gerilemiş, sanayi üretimi 2. Dünya Savaşından bu yana görülmemiş ölçüde daralmış, bir çok ülkede işsizlik oranları hızla yükselmiş, hanehalkı ve reel kesim güven endeksleri tarihi

dip değerlerine inmiştir. Ancak bu etkilenmenin derecesi, ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir.

Küresel krizin zirve yaptığı Ekim 2008 sonrası dönemde Türkiye'nin risk primi, küresel risk algılamalarındaki bozulmaya kredi notunun ima ettiğinden çok daha fazla direnç göstermiştir. Bu dönemde gelişmekte olan ülkelerin risk primlerinde yüksek artışlar yaşanırken, Türkiye'nin risk primindeki bozulmanın, kredi notu daha yüksek olan ülkelerin altında gerçekleşmesi sevindirici bir gelişmedir. Aynı şekilde Türkiye'nin hem döviz hem de sermaye piyasalarındaki oynaklığının, diğer ülkelere kıyasla daha sınırlı gerçekleştiği görülmektedir. Bu olumlu gelişmeler, Türkiye ekonomisinin uluslararası şoklar karşısında önceki dönemlere göre daha esnek ve dayanıklı bir yapı kazandığına işaret etmektedir.

Artan risk algısı ve küresel krizin bankaların finansman imkanları üzerindeki olumsuz etkileri nedeniyle, diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de iktisadi faaliyette belirgin bir yavaşlama yaşanmaktadır. Bildiğiniz gibi 2008 yılının 4. eyreğinde büyüme oranı, belirgin olarak düşerek yüzde -6,2 düzeyinde gerçekleşmiştir. Yakın dönemde açıklanan veriler, 2009 yılının ilk çeyreğinde ekonomideki daralmanın çift haneli rakamlara ulaşabileceğine işaret etmektedir.

Küresel büyümenin belirgin biçimde daralması, Türkiye'nin ihracat pazarlarını da olumsuz etkilemektedir. Kasım ayından bu yana toplam ihracatımız yüzde 23 oranında gerilemiştir. Giyim ve tekstil sektörlerinde bu azalış yüzde 26 olarak gerçekleşmiştir. Bu olumsuz gelişmelere rağmen son 12 aylık dönemde giyim ve tekstil sektörlerinin toplam ihracatının, toplam ithalatın 3 katından fazla olduğunu, diğer bir deyişle bu iki sektörde 15 milyar ABD doları dış ticaret fazlası verildiğini vurgulamak istiyorum.

Değerli Konuklar,

Konuşmamın bu kısmında son dönemde uygulanan para politikası hakkında bilgi vermek istiyorum.

2001 sonrası para politikasının geçtiği aşamaları 4 bölümde değerlendirmek mümkündür.

2003-2005 arası dönemde ekonomide düşük enflasyon ile birlikte yüksek büyüme hızı elde edilmiştir. Bu dönemde ihtiyatlı bir faiz indirim süreci izlenmiş, finans sisteminde düzenleme ve denetlemelerin sıklaştırılmasına önem verilmiştir.

2006 yılının 2. çeyreğinde maliyet şokunun iç ve dış talebin hızlandığı bir dönemde gerçekleşmesi, güçlü parasal sıkılaştırmayı gerekli kılmıştır.

2008 yılının ilk yarısında ekonominin maruz kaldığı dışsal şoklar nedeniyle yavaşlayan büyüme ve yükselen enflasyon ortamında, bir yandan enflasyon hedeflerinde revizyona gidilirken, diğer yandan beklentilerdeki bozulmayı durdurmak amacıyla ölçülü faiz artırımları yapılmıştır.

2008 yılının ikinci yarısında enflasyonist baskıların yerini deflasyonist kaygılara bırakması ve milli gelirin azalma eğilimine girmesi ile birlikte, Merkez Bankası politika faizlerinde indirim sürecini başlatmıştır.

Bu çerçevede değerlendirildiğinde döviz kurlarında hem 2006 Mayıs çalkantısında hem de son dönemde hızlı yükselişler yaşanmasına rağmen, Merkez Bankasının bu iki dönemde neden farklı para politikaları tepkisi verdiği daha kolay anlaşılacaktır.

2006 yılında güçlü talep koşulları altında döviz kurlarındaki yükseliş, enflasyon bekleyişlerini ve enflasyonun orta vadede

görünümünü olumsuz yönde etkileme potansiyeli taşıdığı için Merkez Bankası, kuvvetli bir parasal sıkılaştırmayı gerekli görmüştür. Mevcut ortamda ise zayıf talep koşulları altında döviz kuru geçişkenliğinin düşük seviyede seyretmesi, reel kesim için finansman koşullarının sıkılaşması, ithalat fiyatlarının düşüş eğilimi göstermesi ve enflasyon bekleyişlerinin iyileşmesi, kontrollü ancak oldukça hızlı bir faiz indirim sürecini gerekli ve mümkün kılmıştır.

Değerli Konuklar,

Bankamız Kanununun 4. maddesinde “Banka, fiyat istikrarını sağlama amacı ile çelişmemek kaydıyla Hükümetin büyüme ve istihdam politikalarını destekler” şeklinde açık bir hüküm bulunmaktadır. Bu hüküm, içinden geçtiğimiz bu gibi dönemlerde kullanılmak üzere oluşturulmuştur. Yapılan analizler, 2008 yılının Kasım ayından bu yana gerçekleştirilen toplam 700 baz puanlık ön yüklemeli faiz indirimlerinin, iktisadi faaliyetteki aşırı dalgalanmaların şiddetinin hafifletilmesine yardımcı olduğunu göstermektedir. Kasım 2008 tarihinden bu yana yaşanan gelişmeler ve özellikle enflasyona ilişkin açıklanan veriler, Merkez Bankasının öngörülerinin ve bu doğrultuda gerçekleştirdiği faiz indirim kararlarının doğruluğunu teyit etmiş ve para politikasına duyulan güveni artırmıştır.

Gerçekleştirilen faiz indirimlerine rağmen finansal koşullardaki ek sıkılık kısmen devam etmektedir. Banka kredilerinde 2008 yılının üçüncü çeyreğinden itibaren görülen azalış eğilimi, Mart ayında da devam etmiştir. Kredi hacmindeki daralma, hem arz hem de talep yönlü gelişmeleri yansıtmaktadır. Küresel ekonomideki sorunların yansımalarına ilişkin riskler nedeniyle ihtiyati tasarruf eğilimi artmaktadır. Bu durum, bir yandan hanehalkı ve firmaların kredi talebini kısarken,

diğer yandan bankaların kredi arzında daha temkinli davranmalarına neden olmuştur. Kredi faizleri ile merkez bankası politika faizleri arasındaki farkın yüksek seviyesini koruduğu, ancak nominal kredi faizlerinin 2009 yılının Ocak ayından itibaren düşüş eğilimine girdiği gözlenmektedir. Nitekim, son dönemde ticari kredi faizleri, küresel krizin zirve yaptığı Ekim 2008 döneminin altına inmiştir.

Bu dönemde bütçe gelirleri iktisadi faaliyetteki daralmaya paralel olarak yavaşlamaya devam ederken, faiz dışı kamu harcamalarında dengeleyici maliye politikasının bir yansıması olarak hızlı artışlar meydana gelmiştir. İçinde bulunduğumuz iktisadi konjonktürde maliye politikasında bir miktar gevşeme olması beklenen bir durumdur. Ancak, 2009 yılında kamu kesimi borçlanma gereksiniminin belirgin olarak yükselmesi, para politikası kararlarının iktisadi faaliyet üzerindeki olumlu etkilerini zayıflatabilecektir. Bu çerçevede, kısa vadedeki mali gevşemenin, orta vadede dengeli bir mali pozisyon gözeten ve borç dinamiklerinin sürdürülebilirliğini temin eden güçlü bir çerçeve ile desteklenmesi büyük önem taşımaktadır.

Değerli Konuklar,

Yine Kanunumuzun 4. maddesinde “finansal sistemde istikrarı sağlayıcı tedbirler almak” Merkez Bankamızın temel görevlerinden sayılmıştır. Bu kapsamda faiz kararlarına ilave olarak, piyasalarda likidite sıkışıklığının yaşanmaması için bir dizi tedbir alınmıştır.

Türk Lirası likiditesine yönelik alınan önlemler ile piyasada ortaya çıkan likidite ihtiyacı düzenli olarak gerçekleştirilen ihaleler ile karşılanmış ve gecelik piyasadaki faizlerin TCMB borçlanma faizine yakın seviyelerde oluşması sağlanmıştır.

Döviz likiditesine yönelik önlemler ile küresel belirsizliklerin arttığı dönemlerde döviz likiditesinde sıkıntı yaşanmaması ve döviz piyasalarının etkin işleyişinin korunması amaçlanmıştır. Bu kapsamda, bankaların Merkez Bankasından alabilecekleri döviz depolarının vadesi uzatılmış, Merkez Bankası taraflı işlemlerde borç verme faiz oranı düşürülmüş, bankaların bu piyasada kendi aralarında gerçekleştirdikleri işlemlerdeki vade de uzatılmıştır. Döviz piyasasında sağlıklı fiyat oluşumlarının gözlendiği dönemlerde döviz satım ihaleleri yapılmıştır. Bunlara ek olarak, olağanüstü durumlarda bankalara Likidite Desteği Kredisi kullandırma koşulları yeniden düzenlenmiştir.

Merkez Bankası, küresel krizin reel sektör üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak amacıyla da bazı önlemler almış. Bu çerçevede, ihracat reeskont kredisi limiti 500 milyon ABD dolarından 2,5 milyar ABD Dolarına çıkarılmış ve kullanım koşulları kolaylaştırılmıştır. Yapılan bu düzenlemeler sonucunda, Türk Eximbank aracılığı ile kullandırılan ihracat reeskont kredisi tutarında hızlı bir artış meydana gelmiş, kullandırılan kredi 2008 yılının tamamında 1,7 milyon ABD doları iken, 2009 yılının ilk dört ayında 550 milyon ABD dolarına ulaşmıştır.

Değerli Konuklar,

Konuşmama son verirken Türkiye ekonomisi için 2009 yılı öngörülerimizi de sizlerle paylaşmak istiyorum.

Nisan ayında yayımladığımız Enflasyon Raporunda açıkladığımız tahminler, 2009 yılı boyunca ölçülü faiz indirimlerinin devam edeceği varsayımı altında enflasyonun 2009 yılı sonunda orta noktası yüzde 5,2 olmak üzere, yüzde 3,9 ile yüzde 6,5 arasında gerçekleşeceğini öngörmektedir. 2010 ve 2011 yılları için enflasyon tahminlerinin orta noktası ise sırasıyla yüzde 4,5 ve yüzde 4,2'dir.

Son dönemde politika faizlerindeki indirimler ve alınan mali tedbirler sonrasında, yılının ikinci çeyreğinden itibaren ekonomide (mevsimsellikten arındırılmış verilerle) sınırlı bir toparlanmanın başlayabileceği ve son çeyrekte büyümenin tekrar pozitif rakamlara geçebileceği düşünülmektedir. Öncü göstergeler gelecek üç aya ilişkin sipariş beklentilerinde görece iyileşmeye ve ihracat performansında yılın ikinci çeyreğinden itibaren sınırlı bir toparlanmaya işaret etmektedir. Bununla birlikte küresel ekonominin mevcut görünümü temel alındığında önümüzdeki dönemde dış finansmana erişim imkanlarının bir müddet daha sınırlı kalacağı, iktisadi birimlerin temkinli davranışını devam ettireceği ve kısa vadede toplam talepte belirgin bir ivmelenme yaşanmayacağı öngörülmektedir.

Teşekkür ederim.